

Liberalismus

Liberální (-listická) zásada nechat každého, aby sledoval svůj vlastní zájem, spojená s předsudkem, že „ono“ se to všechno nějak vyrovná a uspořádá, takže svět stále půjde „svou cestou“, je v jedné zásadní věci nedomyšlená. Člověk, který sleduje svůj vlastní zájem, jej přece nesleduje dost dobře, jestliže se neohlíží na zájmy ostatních lidí, tj. jestliže s těmito zájmy alespoň nekalkuluje ve svém vlastním zájmu. V této situaci však není nikdy sám, ale musí počítat také s mnoha dalšími, kteří kalkulují a uvažují podobně. Znat třeba jen částečně a povrchně zájmy druhých je ovšem možno pouze na základě určitých informací. Stalo se obecnou zkušeností, že je ve výhodě ten, kdo má více informací a zejména kdo má informace, které nemají ti druzí. K vlastnímu zájmu každého jednotlivce náleží také mít co nejvíc informací. K takovým informacím ovšem náleží také znalost, jak druzí lidé pracují s informacemi. Jen výjimečně se zdaří některé informace zcela skrýt. Rozhodující úlohu tu hraje čas. Čas však zároveň umožňuje lidem si zapamatovat, jak se jiní lidé při sledování svých zájmů chovali v minulosti. Tak se vytváří jakési představy o tom, jak se každý má při sledování svých zájmů chovat, aby nestavěl druhé do situace diskriminovaných. Nejde tedy nakonec o to, že „ono“ se to nějak vyrovná, ale o to, že lidí se společně musí pokusit stanovit zásady a normy, aby k diskriminacím pokud možno nedocházelo. Při stanovování takových zásad a norem společného života a vzájemných vztahů při sledování prospěchu ne už pouze vlastního a soukromého, nýbrž společného (obecného) hraje velkou úlohu rozlišení mezi okolnostmi, na které člověk-jednotlivec nemá vliv, a těmi, které plně záleží na něm. Když někdo neuspěje se svým podnikem, protože je neschopný a protože se příliš mnohému nenaučil, protože není dost vytrvalý nebo protože druhé lidí svých chování spíše odradí než získá, je to na něm a je to jeho vina. Naproti tomu docela jinak se to má, když utrpí velké škody vinou námořního neštěstí, požáru, katastrofálního počasí, zemětřesení apod. V takových (přesně vymezených) případech se lidé pojišťují. Tam, kde lze lidskými prostředky úspěšně a včas zasahovat, vytváří se zmíněné zásady a normy. Tak např. se dbá na to, aby podmínky pro podnikání byly pro všechny zásadně rovné, což v případě inforací znamená, že nikdo nemá mít přístup k jinak utajeným informacím (a pokud takový přístup v rámci svého pověření má, nesmí s nimi „obchodovat“ ani na jejich základě sám podnikat).

(Praha, 960201-2.)